

УДК 330.341.1

М. А. Полегенька,
аспірант, Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

ЕТИМОЛОГІЯ ТЕРМІНУ "ІННОВАЦІЇ" ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

М. Polehenka,
postgraduate student of the Dnepropetrovsk State Agricultural and Economic University

THE ETYMOLOGY OF THE TERM "INNOVATION" AS AN ECONOMIC CATEGORY

У статті розглянуто загальні теоретичні положення та наукова думка у сфері інновацій, визначено передумови їх впровадження у виробничу діяльність та значення для соціально-економічного розвитку держави. На підставі проведених досліджень виділено основні наукові точки зору стосовно категорій "інновація", "нововведення", "винахід", "покращення". Охарактеризовано різні типи інновацій та здійснено їх класифікацію. Запропоновано та обґрунтовано власне визначення інновацій як економічної категорії. На основі проведеного аналізу визначено, що сутність інновацій полягає в творчій інтелектуальній діяльності людини, яка призводить до змін у різних сферах діяльності з метою одержання максимального ефекту.

The article discusses the general theoretical concepts and scientific thought in the field of innovation, defined conditions of their implementation in production activities and importance for socio-economic development. Based on research The main scientific opinions on the categories of "innovation", "innovation", "invention", "improvement". Characterize different types of innovation and their classification. A proper and reasonable definition of innovation as an economic category. Based on the analysis determined that the essence of innovation is a creative intellectual human activity, which leads to changes in various fields in order to obtain maximum effect.

Ключові слова: інновація, нововведення, інноваційний процес, інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, новизна.

Key words: innovation, innovation, innovation process, innovation, innovative development, innovation.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

На сьогодні світовий ринок диктує умови, при яких аграрний сектор економіки України стоїть перед необхідністю переходу до інноваційного шляху розвитку, який доцільно розглядати як підґрунтя забезпечення соціальної стабільності суспільства та посилення соціальної орієнтованості економічного розвитку. Здійснюючи глибокі ринкові трансформації, Україна повинна цілеспрямовано забезпечувати перехід від екстенсивної до прогресивної інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки. Звідси виникає необхідність вибору пріоритетних напрямів розвитку аграрного сектору економіки, заснованих на раціональному використанні інновацій. Адже саме інвестиційна привабливість агропромислового комплексу може стати фундаментом продовольчої безпеки країни і забезпечити ефективне сільськогосподарське виробництво, яке значно відстає у своєму розвитку від сільськогосподарства економічно розвинених країн.

У сучасних умовах господарювання інноваційна діяльність є потужним каталізатором

розвитку економіки. Модернізація техніки, технології виробництва, оновлення товарного асортименту, вдосконалення систем організації і управління дозволяють підприємствам адаптувати свою продукцію до вимог ринку, підтримувати необхідний рівень попиту, скорочувати витрати, стабілізувати й покращувати фінансово-економічні результати діяльності. Нові ідеї, прогресивні технології, організаційні рішення дедалі більшою мірою визначають успіх підприємницької діяльності, забезпечують виживання та фінансову стійкість підприємства.

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання інновацій, інноваційного розвитку підприємств є предметом дослідження багатьох науковців, які розглядають різні аспекти інновацій залежно від підходів у трактуванні їх суті та розвитку підприємств на основі нововведень. Методологічні засади щодо формування поняття інновації закладені в наукових працях зарубіжних і вітчизняних вчених, серед яких

Б. Санто, І. Буднікевич, С. Іл'єнкова, Б. Шайтан, Й. Шумпетер, І. Вініченко, О. Гончаренко, О. Дацій, П. Микитюк, Р. Фатхутдінов, І. Школа, В. Мединський, М. Денисенко, Г. Цадо, С. Степова, Ж. Крисько, Р. Квасницька, А. Гриньова, С. Ілляшенко, Н. Маренкова, Ю. Морозова, А. Пилипенко, та ін. Однак, незважаючи на велику кількість досліджень, на сьогодні не існує єдиного підходу до розуміння сучасного змісту цього поняття. Враховуючи швидкоплинність економічних процесів залишаються дискусійними та потребують подальших досліджень багато аспектів визначення інновації як економічної категорії.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті полягає у вивченні, систематизації та узагальненні наукових поглядів на зміст та економічну сутність інновації як економічної категорії, формулюванні авторського визначення цієї категорії.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

На сучасному етапі розвиток економіки залежить від науково-технічного потенціалу країни, ефективності його використання, інноваційних надбань та інноваційної політики держави. Економічний розвиток держави в значній мірі залежить від ступеня економічного розвитку підприємств всіх галузей. Формування конкурентних переваг здійснюється на основі реалізації заходів із введенням у виробництво інновацій. В умовах ринкової економіки інновації виступають інструментом суперництва, підвищують конкурентоспроможність і стійкість розвитку господарюючих суб'єктів. В умовах глобалізації економічних процесів інновації трансформуються в фактор успішності функціонування й розвитку підприємств. На сучасному етапі розвитку економіки України саме інновації та інноваційний розвиток набувають стратегічного значення.

Поняття "інновація" зародилося ще в ХІХ столітті, в розпал другої науково-технічної революції. Витрачатися на науку стало модно, так як гроші, вкладені в оновлення й поліпшення виробничих потужностей, часто поверталися назад сторичею. Так виникло слово "інновація". Innovation (англ.) — утворено з двох слів — латинського "novation" (новизна) й англійського префікса "in", що означає "в", "введення". Тому у перекладі з англійського "інновація" означає введення нового, відновлення.

Термін "інновація" вперше був уведений у науковий лексикон відомим австрійським економістом Йозефом Шумпетером, що в бук-

вальному перекладі означає "втілення наукового відкриття, технічного винаходу в новій технології або новому виді виробу". Крім того, він розглядав інновацію як нову науково-організаційну комбінацію виробничих чинників, створену підприємницьким духом; втілення наукового відкриття, технічного винаходу в новій технології або новому виді виробу; нову функцію виробництва, що означає іншу якість засобів виробництва, яка досягається не шляхом дрібного поліпшення старого устаткування чи наявної організаційної схеми, а через введення нових засобів виробництва чи систем його організації. При цьому він розглядав інновації саме в динаміці, тобто як інноваційні процеси (виготовлення нового продукту, а не "новий продукт"; впровадження нового методу, а не "новий метод"; освоєння нового ринку; отримання нового джерела сировини; проведення реорганізації) [11].

Говорячи про поняття "інновація", важливо не плутати його з іншими, подібними з ним за змістом. Наприклад, у багатьох наукових дослідженнях інновація асоціюється з термінами "винахід" і "покращення". Однак є важлива відмінність: "інновація" є більш ємним визначенням. Так, будь-який винахід або поліпшення (наприклад, доопрацювання обладнання) буде вважатися інновацією тільки за умови, що воно буде включено до виробничого процесу, і принесе видимий економічний ефект. Багато вчених вважають, що "нововведення" є синонімом "інновації", що дослівно означає введення чогось нового в існуючу систему. Але ми вважаємо, що не можна ототожнювати поняття "нововведення" та "інновація", так як "нововведення" — це результат творчої діяльності в цілому, при цьому не обов'язково наукової праці.

Деякі вітчизняні економісти вважають, що інновації — це технічні, організаційні, економічні, управлінські зміни, які мають позитивний вплив на підприємство з метою одержання прибутку на основі задоволення суспільних потреб. Інновація це позитивні зміни стану об'єкта, це те, що забезпечує процес позитивних змін на підприємстві, а також — це засіб практичного використання у відтворювальному процесі [7]. Визначення поняття "інновація" на державному рівні дає Закон України "Про інноваційну діяльність", де інновація розглядається як новостворені (застосовані) і вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення — виробничі, адміністративні, комерційні та інші, що істотно поліпшують

Таблиця 1. Зміст визначення терміну "інновація"

Науковець	Визначення терміну «інновація» як процесу
Б. Санто [6]	суспільно-технологічний та економічний процес, який через практичне використання ідей та винаходів приводить до створення кращих за своїми якість виробів, технологій та дає прибуток (у разі, коли інновація орієнтована на економічний зиск), її поява на ринку може принести додатковий дохід
І.М. Буднікевич, І.М. Школа [1]	комплексний процес, спрямований на створення, розроблення та доведення наукової чи будь-якої іншої нової ідеї до стадії комерційного використання та поширення в економіці
В.Г. Мединський [4]	суспільний, технічний, економічний процес, що зумовлює створення кращих за своїми властивостями товарів (продуктів, послуг) і технологій шляхом практичного використання нововведень
	Визначення терміну «інновація» як результату
Р.А. Фатхутдінов [8]	кінцевий результат впровадження новачі з цілю зміни об'єкта управління і отримання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного або іншого виду ефекту
Б.І. Шайтан [10]	результат впровадження наукових знань та науково-дослідних робіт у виробничо-господарську діяльність
С.Д. Іл'єнкова [3]	кінцевий результат інноваційної діяльності, втілений у вигляді нового чи вдосконаленого продукту, який впроваджений на ринку, нового чи вдосконаленого технологічного процесу, що використовується в практичній діяльності або в новому підході до соціальних послуг

структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [2].

Проведений аналіз літературних джерел дозволив встановити існування різних точок зору щодо визначення поняття "інновації". Так, у сучасній економічній літературі виділено два підходи щодо визначення поняття "інновація":

— статичний, де інновація виступає як "інновація-продукт", та представляється як результат інноваційного процесу у вигляді нової техніки (продукції), технології, нового методу, що впроваджується на ринку;

— динамічний, де інновація виступає як "інновація-процес", коли в динаміці розглядається процес, що охоплює дослідження, проектування, розроблення, організацію виробництва, комерціалізацію і поширення нових виробів, технологій, принципів замість існуючих [9].

Отже, залежно від предмета та об'єкта дослідження інновації можна розглядати як результат або процес (табл. 1).

Аналізуючи наведені визначення можна зазначити, що інновація — це нововведення, будь-яка позитивна зміна, яка володіє самостійною цінністю, вноситься у діяльність для підвищення ефективності будь-якого виробничого процесу, конкурентоспроможності та економічної ефективності виробництва.

Поняття "інновація" включає чотири ключові компоненти: креативність, стратегію, реалізацію, прибутковість. Креативність — вміння генерувати нові ідеї. Стратегія — з'ясування новизни та корисності ідеї з точки зору розвитку підприємства. Реалізація — перехід від нової та корисної ідеї до її реалізації у вигляді конкретних продуктів і послуг. Саме на даному етапі відбувається девальвація багатьох творчих і потенційно інноваційних ідей і, відповідно, втрачаються шанси створити для підприємства нову успішну бізнес-модель. Прибутковість — підвищення до максимуму цінності кінцевого продукту і послуг, отриманої від реалізації

нової та корисної ідеї. Але необхідно враховувати, що дана концепція може проявлятися на практиці по-різному, а саме: як фінансовий виграш, як підвищення морального стану співробітників і корпоративної солідарності або як внесок у життя суспільства [5].

У науковій і економічній літературі можна зустріти безліч підходів до класифікації інновацій, проте найбільш повну класифікацію інновацій надав Й. Шумпеттер. Він виокремив базисні і вторинні нововведення, при цьому в кожному із класів використав поняття "клас-тер" для окреслення групи, сукупності нововведень, що відрізняються певною цілісністю, взаємообумовленістю, спільністю технічних, технологічних, кваліфікаційних, організаційних та інших характеристик.

Найбільша увага дослідників приділяється технологічним інноваціям, які характеризують інтенсивність розвитку виробництва. До таких інновацій відносять усі зміни, що зачіпають засоби, методи, технології виробництва, які складають сутність науково-технічного прогресу. На відміну від технологічних інновацій, зміни, що відбуваються в середовищі, які обслуговують основні виробничі процеси, визначені як нетехнологічні. Вони охоплюють інновації організаційного, управлінського, правового, соціального, екологічного та інших напрямів соціально-економічного розвитку.

Сучасна класифікація інновацій включає такі ознаки, як тип нововведення, механізм здійснення і особливості інноваційного процесу. При цьому передбачається, що будь-які інновації мають комплексний характер і їх варто розглядати як з технологічної, так і з нетехнологічної точок зору, виходячи з можливих наслідків їх впливу на зовнішнє середовище. Розрізняють такі типи інновацій:

— залежно від кінцевого результату: інновація продукту — результат реалізації на практиці нового способу вирішення проблеми покупця, що приносить вигоду як покупцю, так і підприємству,

що впроваджує інновацію; інновація процесу — забезпечує передбачає впровадження нових методів виробництва і технологій зростання прибутковості, скорочує витрати, підвищує продуктивність праці та заробітну плату персоналу. Така інновація є життєвоважливою для зростання підприємства з тієї простої причини, що без удосконалення процесу неможливо впровадити інновацію продукту або стратегії; інновація стратегії — передбачає перегляд існуючих в галузі методів створення цінності для споживачів, з тим, щоб задовольняти нові потреби клієнтів, підвищувати цінність продуктів, формувати нові ринки і нові групи споживачів для підприємства. Результатом її є те, як підприємство змінює цільові групи споживачів і як вона виходить на ринок, тобто поставляє свої продукти або послуги до кінцевого споживача.

— за ступенем дієвості: природна інновація — підвищує продуктивність і знижує витрати підприємства; істотна інновація — дає можливість підприємству виконувати свої завдання щодо зростання бізнесу, збільшувати частки ринку і знижувати операційні витрати; інновація-прорив — це новий продукт, послуга або зміна стратегії, які ведуть до значного збільшення доходів і чистого прибутку; радикальна інновація — вимагає від підприємства створення нових напрямів роботи або нових ліній на основі нових ідей і технологій або для зниження витрат.

Крім того, виокремлюють ще й такі основні типи інновацій: товарна інновація (введення нового продукту); технологічна інновація (введення нового методу виробництва); ринкова інновація (створення нового ринку товарів або послуг); маркетингова інновація (освоєння нового джерела поставки сировини або напівфабрикатів); управлінська інновація (реорганізація структури управління) [5].

Інновацію як результат слід розглядати нерозривно з інноваційним процесом, який є процесом послідовного перетворення нової ідеї в новацію. Він включає в себе ряд взаємопов'язаних етапів, які дозволяють перетворити нову ідею в об'єкт інтелектуальної власності, довести його до практичного використання з метою одержання певного виду ефекту. До таких етапів відносяться: фундаментальні дослідження → пошукові науково-дослідні роботи (НДР) → прикладні науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи (НДДКР) → маркетингові дослідження → технологія → виробництво → ринкова реалізація.

Інноваційний процес також включає в себе такі елементи, як: ініціація; реалізація інновації;

випуск (виробництво) інновації; просування інновації; маркетинг інновації; оцінка економічної ефективності інновації. Поєднання цих елементів в єдину послідовний ланцюжок утворює структуру інноваційного процесу.

У загальному ж вигляді інноваційний процес може бути представлений послідовністю переходу від ідеї можливого нововведення до створення, продажу і дифузії цього нововведення.

Інноваційна діяльність охоплює практично усі сфери життєдіяльності підприємства, включаючи найрізноманітніші інноваційні процеси, що відбуваються у виробничій і невиробничій системах. Багато авторів до інноваційної відносять усю діяльність у межах інноваційного процесу, включаючи:

— маркетингові дослідження щодо виявленню потреб, аналізу попиту, ринків збуту і пошуку нових споживачів;

— інформаційне забезпечення і оцінювання споживчих властивостей товарів на цьому сегменті ринку;

— пошук новаторських ідей і рішень, партнерів щодо впровадження і фінансування інноваційного проекту.

Накінець, інновація вважається здійсненою, якщо вона впроваджена у виробництво і затребувана ринком. У цьому випадку позитивний ефект отримує або виробник (при зміні технології), або споживач інновації (оновлення або вдосконалення продукції, що випускається), або і той і інший одночасно, а отже економічна система в цілому.

Отже, аналізуючи дане дослідження, можна сказати, що сутність інновацій полягає в використанні творчої інтелектуальної діяльності людини спрямованої на підвищення ефективності діяльності в різних сферах. На наш погляд, інновація — це оригінальне рішення, яке володіє новизною, базується на науково-технічних досягненнях, впровадження якого призводить до змін у всіх сферах діяльності підприємства за допомогою створення, освоєння і використання нового продукту, послуги чи технології для досягнення максимально можливого економічного, соціального, екологічного чи іншого ефекту.

ВИСНОВКИ

Аналізуючи різні визначення інновацій можна зробити висновок, що інновації мають провідне значення для економічного та соціального розвитку держави. Адже без застосування інновацій практично неможливо створити конкурентоздатну продукцію, що має високий ступінь науковості новизни. На сьогодні у ринковій економіці

інновації є ефективним засобом конкурентної боротьби, оскільки ведуть до створення нових потреб, до зниження собівартості продукції, до притоку інвестицій. На нашу думку, розуміння суті інновацій і механізму інноваційного розвитку дасть змогу сільськогосподарським підприємствам більш ефективно здійснювати свою діяльність, підвищувати результативність функціонування та конкурентоспроможність на ринку.

Література:

1. Буднікевич І.М. Становлення регіонального ринку інновацій в Україні / І.М. Буднікевич, І.М. Школа. — Чернівці: Зелена Буковина, 2002. — 200 с.
2. Закон України "Про інноваційну діяльність" від 04.07.2007 р. № 40-IV (зі змінами і доповненнями) // Офіційний сайт Верховної Ради [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
3. Ільєнкова С.Д. Инновационный менеджмент: учебник для вузов / С.Д. Ільєнкова — М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. — 327 с.
4. Медынский В.Г. Инновационный менеджмент / В.Г. Медынский. — М.: Инфра-М, 2002. — 232 с.
5. Микитюк П.П., Крисько Ж.Л., Овсянюк-Бердадіна О.Ф., Скочиляс С.М. Інноваційний розвиток підприємства. Навчальний посібник / За ред. П.П. Микитюка. — Тернопіль: ПП "Принтер Інформ", 2015. — 224 с.
6. Санто Б. Инновация как средство экономического развития: пер. с венг. / Б. Санто. — М.: Прогресс, 1990. — 384 с.
7. Степова С.В. Економічні аспекти активізації інноваційної діяльності підприємств АПК / С.В. Степова // Економіка АПК. — 2010. — № 23. — С. 11—17.
8. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент: учебник для вузов. — 6-е изд. / Р.А. Фатхутдинов. — СПб.: Питер, 2008. — 448 с.
9. Цадо Г.В. Сутність та значення інвестиційно-інноваційних процесів в системі регіонального розвитку [Електронний ресурс] / Г.В. Цадо // Інноваційна економіка Всеукраїнський науково-виробничий журнал. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/inek/2011_2/154.pdf
10. Шайтан Б.И. Инновации в АПК и роль службы сельскохозяйственного консультирования / Б.И. Шайтан // Инновационная деятельность в АПК: опыт и проблемы: материалы Междунар. научно-практ. конф. (13—14 января 2005 г.). — М., 2005. — С. 206—213.
11. Шумпетер Й. Теория экономического развития (Исследование предпринимательской

прибыли, капитала и цикла конъюнктуры) / Пер. с нем. / Й. Шумпетер. — М.: Прогресс, 1982. — 455 с.

References:

1. Budnikevych, I.M. (2002), Stanovlennia rehional'noho rynku innovatsij v Ukraini [Formation of the regional market innovations in Ukraine], Zelena Bukovyna, Chernivtsi, Ukraine.
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2007), The Law of Ukraine "On innovation activity", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (Accessed 29 September 2016).
3. Il'enkova, S.D. (1997), Innovacionnyj menedzhment: uchebnik dlja vuzov [Innovation Management: a textbook for high schools], JuNITI, Moscow, Russia.
4. Medynskij, V.G. (2002), Innovacionnyj menedzhment [Innovation management], Infra-M, Moscow, Russia.
5. Mykytiuk, P.P. Krys'ko, Zh.L. Ovsianiuk-Berdadina, O.F. and Skochylias S.M. (2015), Innovatsijnyj rozvytok pidpryemstva [Innovative development company], PP "Prynter Inform", Ternopil', Ukraine.
6. Santo, B. (1990), Innovacija kak sredstvo jekonomicheskogo razvitija [Innovation as a tool for economic development], Progress, Moscow, Russia.
7. Stepova, S.V. (2010), "Economic aspects of promotion of innovative agricultural enterprises", Ekonomika APK, vol. 23, pp. 11—17.
8. Fathutdinov, R.A. (2008), Innovacionnyj menedzhment. Uchebnik dlja vuzov [Innovation Management], 6th ed., SPb, St.Petersburg, Russia.
9. Tsado, H.V. (2011), "The essence and importance of investment and innovation processes in the regional development", Innovatsijna ekonomika, available at: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/inek/2011_2/154.pdf (Accessed 15 September 2016).
10. Shajtan, B.I. (2005), "Innovation in the agro-industrial complex and the role of agricultural consulting services", Innovacionnaja dejatel'nost' v APK: opyt i problemy [Innovative activity in the AIC: experience and problems], Materialy mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoj konferencii [Proceedings of the international scientific-practical conference], Moscow, Russia, pp. 206—213.
11. Shumpeter, J. (1982), Teorija jekonomicheskogo razvitija (Issledovanie predprinimatel'skoj prybyli, kapitala i cikla konjunktury) [Theory of Economic Development (study of business profits, capital and the state of the cycle)], Progress, Moscow, Russia.

Стаття надійшла до редакції 31.10.2016 р.